

УДК 316

DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-6\(66\)-4](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-6(66)-4)

Богдан МАЛЕНКО

аспірант спеціальності публічне управління та адміністрування, Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, вул. Академіка Ромоданова, 12/2, Київ, Україна, 04050

ORCID: 0000-0001-8501-2737

Bohdan MALENKO

Doctoral Student, Specialization Public Administration, Educational and scientific institute of public administration and civil service of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Akademika Romodanova str., 12/2, Kyiv, Ukraine, 04050

ORCID: 0000-0001-8501-2737

ВІДСУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНИХ ЛІФТІВ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯК ЧИННИК ФУНКЦІОНУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ МЕРЕЖ

LACK OF SOCIAL ELEVATORS IN THE PUBLIC ADMINISTRATION SYSTEM AS A FACTOR OF THE FUNCTIONING OF CORRUPTION NETWORKS

Мета статті полягає в дослідженні функціонування соціальних ліфтів в державному управлінні, визначенні ролі та значення соціальних ліфтів в державному та публічному управлінні, як чинника протидії функціонування корупційних мереж.

В статті зазначено, що соціальні ліфти є каналами соціальної мобільності, якими відбувається переміщення індивідів в соціумі. Соціальні ліфти як канали соціальної мобільності функціонують в різних сферах соціуму, але у взаємозв'язку та взаємодії як цілісна система.

Соціальні ліфти в державному управлінні України це органи державної влади, органи місцевого самоврядування, політичні партії, громадські організації, економічні та професійні інституції та ін. Саме ці органи зобов'язані забезпечити верховенство права в державі, убезпечити суспільство від злочинних правопорушень, одним з яких є корупція, забезпечити зростання економіки держави та підвищення рівня життя народу України, шляхом проведення відповідної кадрової політики, складовою частиною якої буде запровадження та забезпечення функціонування соціальних ліфтів в державному управлінні.

Ціллю даної статті є дослідження стану, проблеми та перспективи впровадження функціонування соціальних ліфтів в державному управлінні України, як засобу боротьби з корупцією.

Задля опрацювання даної теми були використані такі методи, як діалектичний, формально-юридичний, історичний, метод системного аналізу та моделювання.

Застосування діалектичного методу дозволило дослідити наукову думку про соціальні ліфти, про їх роль як засобу кар'єрного росту та як засіб запобігання корупції.

Формально-юридичний метод дозволив проаналізувати норми законодавства стосовно можливостей запровадження і функціонування соціальних ліфтів та запобігання корупції.

Історичний метод застосований при відслідковуванні дії соціальних ліфтів в соціумі та в державних інституціях.

Метод системного аналізу дав змогу виявити зв'язки між запровадженням соціальних ліфтів та зниженням корупції в структурах державного управління.

Метод моделювання застосовано для розроблення пропозицій удосконалення освітніх програм та антикорупційного законодавства.

Новизна статті полягає в тому, що запровадження та функціонування, відсутніх на даний момент, соціальних ліфтів в державному управлінні сприятиме зниженню проявів корупції в державних органах влади.

Внесено пропозиції щодо вдосконалення освітніх програм з питань виховання у молоді патріотизму, чесності та відповідальності.

Запропоновано становлення інституту доброчесності та створення реєстру недобросовісних посадовців без права займати будь-які посади в органах державної влади та місцевого самоврядування після скоєння неправомірних дій.

Корупція в Україні перешкоджає економічному зростанню держави, призводить до деградаційних процесів у суспільстві, носить загрозливий характер Національній безпеці, тому є нагальна необхідність у впровадженні соціальних ліфтів в державному управлінні задля зниження рівня корупції та знищення мереж створених державними службовцями та посадовими особами.

***Ключові слова:** соціальна мобільність, соціальні ліфти, корупція, корупційні мережі, державне управління, фаворитизм, посадові особи.*

The purpose of the article is to study the functioning of social elevators in state administration, to determine the role and significance of social elevators in state and public administration, as a factor in counteracting the functioning of corruption networks.

The article states that social elevators are channels of social mobility through which individuals move in society. Social elevators as channels of social mobility function in different spheres of society, but in interconnection and interaction as a whole system.

Social elevators in the state administration of Ukraine are state authorities, local self-government bodies, political parties, public organizations, economic and professional institutions, etc. These bodies are obliged to ensure the rule of law in the state, to protect society from criminal offenses, one of which is corruption, to ensure the growth of the state's economy and the improvement of the standard of living of the people of Ukraine, by implementing an appropriate personnel policy, a component of which will be the introduction and ensuring the functioning of social elevators in the state administration.

The purpose of this article is the state research, problems and prospects of implementing the functioning of social elevators in the state administration of Ukraine as a means of fighting corruption.

In order to study this topic, such methods as dialectical, formal-legal, historical, method of system analysis and modeling were used.

The use of the dialectical method made it possible to investigate the scientific opinion about social elevators, about their role as a means of career growth and as a way to prevent corruption. The formal legal method made it possible to analyze the norms of legislation regarding the possibilities of introducing and functioning of social elevators and prevention of corruption.

The historical method is used in monitoring the action of social elevators in society and in state institutions.

The method of system analysis made it possible to identify the connections between the introduction of social elevators and the reduction of corruption in public administration structures.

The modeling method is used to develop proposals for improving educational programs and anti-corruption legislation.

The novelty of the article is that the introduction and functioning of social elevators in the state administration, which are currently absent, will contribute to reducing the manifestations of corruption in state authorities.

Proposals have been made to improve educational programs for the education of patriotism, honesty and responsibility among young people.

The establishment of an integrity institute and the creation of a register of unscrupulous officials without the right to hold any positions in state and local self-government bodies after committing illegal actions are proposed.

Corruption in Ukraine hinders the economic growth of the state, leads to degradation processes in society, is a threat to national security, therefore there is an urgent need to implement social elevators in public administration in order to reduce the level of corruption and destroy networks created by public servants and officials.

Key words: social mobility, social elevators, corruption, corruption networks, public administration, favoritism, officials.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Напрацювання в соціології теми соціальної мобільності та соціальних ліфтів висвітлюються в різних аспектах.

Найбільш широко соціальну мобільність та соціальні ліфти висвітлювали П. Сорокін, Е. Гідденс, Т. Парсонс, С. Ліпсет, серед вітчизняних науковців слід зазначити напрацювання вчених Ю. Ковбасюк, Н. Коваліско, В. Новікова, І. Попової та інших.

Теми корупції, державного управління та кадрової політики досліджували вітчизняні науковці Н. Бортник, В. Бутенко, Р. Войтович, С. Головатий, І. Волюшко, Н. Лікарчук, Т. Мотренко, О. Томкіна та інші.

Мета роботи. Дослідити соціальні ліфти в державному управлінні, як чинник протидії корупції. Віднайти дієві механізми, запровадження яких зменшить та знівелює функціонування корупції в державному управлінні.

Актуальність теми. Корупція в Україні, за всі роки незалежності, розрослась та вкорінилась в усіх сферах громадських стосунків та в усі державно-владні інституції.

В Україні державними службовцями та посадовими особами, чиновниками, олігархами та представниками фінансових груп створено корупційні мережі, які деструк-

тивно впливають на ефективний розвиток держави та на процеси становлення демократичного суспільства, викликають напруження в соціумі, призводять до протестних настроїв та недовіри до всіх державних інституцій.

Аналізуючи стан корупції в Україні і корумпованість посадовців у вищих органах влади, слід зазначити, що рівень корупції досяг надзвичайно високого рівня та загрожує Національній безпеці держави і потребує негайного втручання правоохоронних органів, які створені та покликані на викриття і попередження корупційних дій чиновників та приведення до відповідальності винних.

Сьогодні можна стверджувати, що корупція стала причиною війни росії проти України. Саме керівники вищих органів влади та президенти країни роками вели політику «домовленостей» із країною-агресором та проводили кадрову політику за якої на керівні посади в державних та силових структурах, до різних департаментів, держустанов і організацій призначались проросійсько налаштовані індивіди.

Проблема корупції в Україні досліджена багатьма науковцями, проте проблема існування та функціонування соціальних ліфтів в світлі протидії корупції в системі державного управління України висвітлена недостатньо.

Отже ця тема потребує глибокого осмислення та доопрацювання, що, в свою чергу, буде фундаментом для протидії корупційним схемам на державному рівні.

Запровадження в Україні політики функціонування соціальних ліфтів в державному управлінні може значно знизити рівень корупції та унеможливити існування корупційних мереж.

Виклад основного матеріалу. Ефективний розвиток суспільства неможливий без функціонування його соціальної мобільності та соціальних ліфтів.

Е. Гідденс у своїй роботі зазначав, що соціальна мобільність «позначає переміщення окремих людей чи груп із соціально – економічних позицій» [1].

Кадрова політика успішної держави передбачає залучення на управлінські посади високоосвічених фахівців, їх фінансове заохочення, створення стимулів та умов для самоосвіти і підвищення кваліфікації, стимулюючи посадовців отримувати навички та компетенції ефективного менеджера, для забезпечення управлінських процесів в державі на високому рівні.

Для реалізації цих завдань держава створює умови, за яких функціонують соціальні ліфти, що дають можливість ефективним менеджерам будувати свою кар'єру.

Аналізуючи кадрову політику в державному та публічному управлінні в Україні слід зазначити, що соціальні ліфти тут відсутні з початку незалежності нашої держави: в усі часи застосовувалось таке явище як непотизм – надання родичам або знайомим посад незалежно від їх професійних здібностей, та, як наслідок – фаворитизм [3], що призвело до значного зростання рівня корупції в державі, та створення корупційних мереж, що деструктивно впливають на всі сфери соціально-економічного розвитку держави.

В довоєнний час Україна посідала перше місце в Європі за рівнем корупції. Корупція стала неконтрольованою і захопила всі гілки влади. Причиною цього стали управлінські та кадрові рішення, безвідповідальність та безкарність [5, ст. 215]

За даними Transparency International Ukraine 33 бали зі 100 можливих отримала Україна в рейтингу Індекса сприйняття корупції (СРІ) за 2022 рік та посіла 116 місце зі 180 країн світу. Порівняно з 2021 роком Україна в рейтингу додала 1 бал та піднялась з 122 місця, що свідчить про зниження рівня корупції в країні, але, водночас, ці дані показують, що Україна є надто корумпованою країною. [8]

Дослідження індексу сприйняття корупції (СРІ) проводяться експертами та аналітиками

180 країн світу. Індекс сприйняття корупції визначається за результатами незалежного опитування міжнародними правозахисними та фінансовими установами, серед яких Азійський Банк Розвитку (50 країн), Африканський Банк Розвитку (50 країн), Міжнародний Банк Реконструкції та Розвитку (187 країн) та організація Freedom House (США).

До параметрів, за якими визначається СРІ входять:

- здатність органів влади протистояти проявам корупції;
- ефективність протидії корупції;
- здатність правоохоронних органів передбачити та перешкоджати проявам корупції в органах влади;
- рівень корумпованості в вищих ешелонах влади;
- правозахисна діяльність;
- інформаційна свобода ЗМІ та інше [10].

Аналізуючи дані Transparency International Ukraine можна стверджувати, що боротьба з корупцією в Україні відбувається надто повільно, правоохоронні органи не працюють на упередження – не передбачають корупційні дії, а працюють уже за фактичними корупційними правопорушеннями. В більшості випадків корумпанти «працюють» багато років забезпечуючи існування корупційних схем та вибудовуючи нові корупційні мережі за сприяння вищих посадових осіб та під прикриттям правоохоронних органів найвищого рівня. За роки незалежності в Україні, шляхом розкрадання та «приватизації» державної власності, постав олігархат: державні службовці, користуючись своїм службовим становищем, переслідуючи свої особисті інтереси, особисто, або через довірених осіб заволоділи об'єктами національного багатства.

В Україні створена ситуація, за якої контролюючі органи та монополісти самі писали для себе закони, які регулюють їх діяльність, а народні депутати, шляхом підкупу приймали та приймають ці закони.

Олігархи та фінансово-промислові групи контролюють всі органи державної влади, корумпуючи та розставляючи на керівні посади осіб, які не є фахівцями в державному управлінні, а діють за вказівкою для забезпечення функціонування корупційних схем, створюючи нові ланцюги корупційних мереж.

Таким масштабним проявами корупції може протидіяти забезпечення функціонування соціальних ліфтів в державному та публічному управлінні нашої держави.

Соціальні ліфти, як канали вертикальної циркуляції описує П. Сорокін у своїй праці «Соціальна мобільність», де зазначає, що

найважливіші канали соціальної мобільності це армія, церква, освіта, власність, сім'я, ЗМІ, мистецтво та політика. [6]

Дослідження показують, що до важливих соціальних каналів слід також віднести державне та публічне управління, економічні інституції, професійні інституції, державну службу та громадську діяльність.

Соціальна мобільність поняття більш широке, ніж поняття соціальні ліфти: П. Сорокін зазначав, що соціальна мобільність це перехід індивіда, соціального об'єкта, або цінності, створеної, або модифікованої завдяки людській діяльності, від однієї соціальної позиції до іншої. Перехід або переміщення з однієї позиції на іншу соціальних об'єктів в соціумі відбувається вертикально та горизонтально.

До об'єктів соціальної мобільності П. Сорокін відносить індивідів, групи людей та продукти людської діяльності [6].

Соціальна мобільність сприяє адаптації індивіда в соціальному середовищі: індивід має можливість для соціального росту, спілкування, отримання компетенцій і, як результат впливати на соціальне середовище, змінюючи його на краще. Слід зазначити, що вертикальна соціальна мобільність передбачає як рух вгору так і вниз, і притаманна посадовій кар'єрі. Горизонтальна соціальна мобільність передбачає переміщення на одному соціальному рівні. Всі види соціальної мобільності взаємодіють між собою.

Соціальні ліфти, як складова соціальної мобільності, розглядаються як канали переміщення індивідів та груп з одних соціальних груп до інших та переміщення з одного соціального рівня на інший. Соціальні ліфти хоча і функціонують як окремі канали, проте вони перебувають у взаємозв'язку один з одним, виступаючи як цілісна система, що діє організовано та сплановано.

Поняття соціального ліфта характеризує зміни соціального статусу та місце перебування окремої людини в суспільстві [2].

Перші соціальні ліфти кожної людини це є сім'я та освіта.

Сім'я, як перший та основний ліфт в житті кожної людини, відіграє вирішальну роль в становленні чесного громадянина, відданого та вірного своїй країні патріота.

Основою всіх соціальних ліфтів є освіта, саме через освіту індивід отримує знання і навички необхідні для ефективного розвитку та росту особистості.

Освіта обов'язкова та доступна кожному громадянину України. Сьогодні рівень освіти в сільських школах та в школах міст значно відрізняється. Відсутність в сільській місцевості

центрів, курсів, гуртків з додаткових занять не дає можливості сільським дітям та молоді оволодіти тими знаннями, які доступні в місті. Держава має розробити заходи для рівного доступу до освітніх програм всіх категорій дітей та молоді, незалежно від їх місця проживання, через поширення мережі інтернет та безперешкодного доступу до неї.

Важливу роль в становленні індивіда, як активного громадянина суспільства грають самоосвіта та самореалізація. Можливості для самоосвіти в Україні вкрай неоднорідні починаючи від доступу до освітніх програм та закінчуючи питанням можливості їх фінансування.

Окремо слід зазначити про вкрай незадовільний стан, що склався в Україні для здобувачів вищої освіти. Можливості вступу та навчання відкриті для всіх бажаючих, проте після отримання освіти, додаткових знань та компетентностей, випускники університетів не мають можливості працевлаштуватись за відповідним напрямом, та бути корисним для суспільства та держави.

Всупереч теорії П. Сорокіна психологи працюють технологами, кінологи управляючими держкіно, а фотографи радниками народних депутатів.

Досліджуючи функціонування соціальних ліфтів в державному та публічному управлінні України, слід зазначити, що за роки незалежності не було створено системи соціальних ліфтів в цій сфері, що призвело до зростання корупції в державних органах влади на всіх рівнях.

Соціальні ліфти в державному та публічному управлінні це органи політичної та державної влади, політичні партії, громадські організації, економічні та професійні інституції, заклади освіти та інші.

Корупція та корупційні об'єкти чиновників у вищих ешелонах влади призвели до того, що на останніх виборах до Верховної Ради України 40% виборців проголосували проти діючої на той час влади, як результат до законодавчого органу влади було обрано депутатів, які не відповідають критеріям законотворців, які не мають уявлення про процеси, що відбуваються в державі, які не мають поваги, як до своїх виборців, так і до своїх колег, у яких відсутні поведінкова етика в залі засідань та в суспільстві, які говорять неправду, маніпулюють інформацією і діють на свій розсуд. Та найбільшої шкоди народні депутати наносять державі приймаючи закони, в інтересах окремих груп, в яких завуальовано корупційні дії: наприклад, нещодавно прийнятий закон 5655 про реформу містобудування: –

автори цього закону стверджують, що він знижує корупційні ризики, проте цей закон діє в інтересах великих забудовників, нівелює роль органів місцевого самоврядування та сприяє хаотичній і безвідповідальній забудові.

Такі дії народних депутатів призводять до знецінення парламенту як представницького та законодавчого органу влади.

В Україні не побудована чітка система кар'єрного росту державного службовця та державного управлінця: на державну службу та в органи державного та публічного управління призначають осіб з кола друзів, родичів та знайомих, без відповідної освіти, досвіду, часто з кримінальним, або скандальним минулим. Такі посадові особи та державні службовці призначаються для забезпечення функціонування як діючих корупційних схем, так і для створення нових та діють в інтересах окремих осіб, груп, партій, тощо.

Закон України «Про державну службу» передбачає можливість просування державного службовця по кар'єрних сходах, так ст. 6 говорить про категорії державної служби: «А» – найвища категорія; «Б» – посади; «В» – посади, що не входять до категорій «А» і «Б».

Закон статтею 21 регулює вступ на державну службу через проходження конкурсу. Однак на практиці претенденти на посади категорій «А» і «Б», які набрали найвищі бали не завжди отримують бажані посади, а на час воєнного стану конкурси відмінено, і в державну службу заходять особи, які не мають управлінських компетентностей, безпринципні та безвідповідальні [7].

В державному управлінні України поширився такий тип комунікації, як фаворитизм, особливого поширення це явище набуло в період воєнного стану в Україні. Фаворитизм загрожує стабільності в системі державного управління, носить вкрай негативний та деструктивний характер та сприяє поширенню корупції, створенню нових корупційних схем та розширенню корупційних мереж [3].

Бездіяльність в становленні системи соціальних ліфтів владними інституціями призводять до вкрай негативних процесів в державі, а саме до:

- зростання корупції;
- зниження економічних показників;
- зниження рівня життя народу;
- недовіри до органів державної влади та місцевого самоврядування;
- невдоволення та протестів проти дій влади;
- деградації суспільства.

Відсутність функціонування соціальних ліфтів в Україні призвело до відсутності

в державному та публічному управлінні лідерів здатних як на ефективне управління державними інституціями, так і на продуктивну працю в них.

Управлінці призначені на найвищі посади в державних інституціях мають вміти створювати простір де панують чесність та довіра, відкритість та прозорість, порядність та повага до людей. Насамперед представник влади має володіти такими якостями сам, а для освоєння таких якостей має бути запроваджена державна програма з відповідного навчання, починаючи з шкільних років.

Ми вбачаємо, що нагальної реформи потребує освітня програма, яка залишилась практично незмінною з часів Радянського Союзу. Змінились навчальні програми та дисципліни, проте не були введені програми по вихованню чесних та порядних лідерів. Тому, наразі в Україні склалась така практика, за якої керівні посади обіймають особи не тільки без відповідної освіти, але й такі, що сповідують принципи, які порушують норми законів задля задоволення своїх особистих інтересів, запитів окремих осіб або груп, представників бізнесу, депутатів різного рівня, президента.

За роки незалежності в Україні не створено клас керівної еліти та інтелігенції, навпаки, відомі та досвідчені управлінці, політики, економісти, фінансисти та інші, які мали бажання та могли надавати поради, консультувати та консолідувати владу та керівників були відсторонені від будь-яких консультацій та відхилялись будь-які їхні рекомендації щодо ефективного управління та прийняття правильних рішень.

Окремо слід зазначити про діяльність політичних партій та громадських організацій в Україні.

Політичні партії є важливим каналом соціальної мобільності в будь-якій країні. В Україні діють 365 партій, однак партії, як такої нема, є партійні лідери з популістичними заявами та масштабною роботою напередодні виборів. Програми, які пишуть партії існують на паперах задля привернення уваги виборців і в кожній програмі кожної партії одним з перших пунктів йде пункт про боротьбу з корупцією. Проте, зайнявши заповітні місця в залі Верховної Ради всі депутати забувають про обіцянки своїм виборцям, про свою програму, про Присягу на вірність народу і сповідують практику задоволення потреб «замовників» шляхом «правильного» голосування за окрему плату в конвертах.

Нещодавно, в інтерв'ю ЗМІ керівник найбільшої фракції у Верховній Раді заявив, що депутати вже не отримують оплату в конвертах, підтвердивши той факт, що такі кошти

депутати отримували, і це є правопорушення вчинені народними депутатами. У правоохоронних органах повинні були б відреагувати на таку заяву, та дати суспільству відповіді на питання, які всіх цікавлять.

Такі дії депутатів свідчать про корумпованість найвищого органу законодавчої влади та про корумпованість правоохоронних органів, що воліють не бачити правопорушення.

В Україні зареєстровано більше 160 000 громадських організацій, які разом із вільними засобами масової інформації мають бути основою стійкості демократії та вимагати підзвітність уряду, щоб демократія не перетворилась в тиранію. Нажаль, в нашій державі громадські організації в більшості відіграють роль отримувачів грантів.

Державні інституції не зацікавлені в становленні громадського контролю над своїми діями, вони не співпрацюють з громадськими організаціями, ігнорують їх запити та вимоги стосовно конкретних дій, часто перешкоджають, так в боротьбі за незаконне будівництво, вирубку лісу або видобуток корисних копалин, чиновники в боротьбі з громадськістю залучають правоохоронні органи.

Аналізуючи боротьбу з корумпантами в державних органах влади, слід зазначити, що в Україні відбуваються гучні затримання та гучні звільнення чиновників – правопорушників. Така боротьба не знищує корупцію, тому що не проводиться викриття мережевих взаємозв'язків представників влади, бізнесу, правоохоронців, податківців, прикордонників, суддів та ін. Оскільки корупція це завжди мережа, то ефективною буде боротьба саме з корупційними мережами.

Такі дії та бездіяльність влади в Україні призвели до поширення в країні брехні та маніпуляцій з боку посадових осіб, що в свою чергу викликає напруженість в суспільстві, посилює недовіру до державних структур, та запровадило становленню вибіркового правосуддя.

На сьогодні фактично єдиними викривачами корумпованості української влади є невелика кількість журналістів, які розслідують та надають розголосу найбільш резонансним корупційним діям чиновників викликаючи обурення суспільства, на яке влада не може не реагувати.

До корупції в державному управлінні причетні не лише високопосадовці, але й службовці середньої ланки, робітники та прості громадяни. Управлінці дають вказівки, а виконують ці вказівки їх підлеглі різних рівнів, що свідчить про відсутність страху перед відповідальністю та покаранням, а також є свідченням відсутності освіченості та патріотизму.

Політика безвідповідальності в країні загалом та в державному управлінні зокрема призвела до падіння економіки, до підвищення безробіття, до еміграції в пошуках роботи висококваліфікованих спеціалістів в інші країни, до зниження рівня життя народу.

Сьогодні державне управління потребує проведення реформ, завдяки яким керування державними інституціями та ефективно управління буде здійснюватись кваліфікованими, чесними, відповідальними та патріотично налаштованими фахівцями.

До необхідних засобів впровадження змін в державному управлінні, як обов'язкові, є запровадження та забезпечення функціонування соціальних ліфтів в державному управлінні всіх гілок влади.

Соціальні ліфти в державному та публічному управлінні сприятимуть:

- розбудові правової держави з пануванням верховенства права та свободи;
- відновленню, перезавантаженню та створенню державних інституцій, яким будуть довіряти громадяни;
- створенню інституту репутації та доброчесності;
- невідворотності покарання чиновників з вищих ешелонів влади;
- зниженню проявів корупції, та знищенню корупційних мереж;
- заохоченню молоді до участі в державотворчих процесах та громадського контролю за діями державних структур та посадовців.

Для стабільного розвитку держави, в протидії корупції необхідно здійснити комплекс заходів в державному управлінні, які могли б забезпечити ефективно управління державою. Насамперед це стосується кадрової політики, оскільки «кадри є стабільним соціальним елементом, носієм норм, традицій, досвіду, конкуренції і зберігають позитив під час зміни устрою держави. [3, ст. 17]

Важливою складовою кадрової політики в державному управлінні є забезпечення функціонування соціальних ліфтів, як необхідної умови в боротьбі з корупцією та корупційними мережами. Оскільки, переміщення посадових осіб не може бути хаотичним, не організованим, або за чиймось бажанням, то є необхідність створення системного відбору кращих, починаючи із старших класів школи, впроваджуючи конкурсні проекти, опитування, додаткові навчання, семінари, конференції для молоді, заохочуючи їх до участі в процесах, що відбуваються в державі.

Держава та державні інституції відіграють значну роль в функціонуванні соціальних ліф-

тів, першочерговими є також такі чинники, як стан економіки, політичний режим, науково – технічний потенціал, проте найбільш значущу роль в цьому відіграє і людина.

Людина, як особистість має право на розвиток та самореалізацію. В роботі Н. Лікарчук [4] розкрито аспекти самореалізації державного службовця засобами акмеології – системи наук про людину та її удосконалення. Важливими складовими акмеології є самоуправління та саморегуляція, ці складові є невід’ємним чинником для державного службовця в прийнятті рішень, що суперечать чинному законодавству та направлені на вчинення протиправних дій, що підтримують корупцію [4].

Оскільки корупція в Україні носить системний характер, має розгалужену мережу, то і боротися з нею необхідно системно проводячи відповідні заходи та структурні реформи.

В короткостроковій перспективі в боротьбі з корумпантами є необхідність застосування невідворотності покарання будь-якого чиновника незалежно від рангу та займаної ним посади. Можливе залучення до контролюючих органів спеціалістів іноземних держав, хоча деякі наглядові ради з такими представниками в державних організаціях, не дали бажаного ефекту протидії корупції (Нафтогаз, Укрзалізниця).

Становлення соціальних ліфтів в державному управлінні в Україні неможливе без повного переформатування в освітній галузі та постійної просвітницької роботи з громадськістю з питань протидії корупції.

В стратегічному плані протидія корупції повинна починатися з дитячого віку шляхом створення творчими колективами казок, мультфільмів, дитячих художніх фільмів про те, що корупція дискредитує кожен окрему людину (маму, тата, брата і тебе), що це негативно впливає на розвиток твого міста або села (наявність парків, стадіону, ремонту в школі), що корупція це негатив для держави (не зростають зарплати мамі і тата, не відповідні пенсії бабусі та дідуся та ін.)

Освітня програма школярів має включати уроки з виховання доброти, скромності, непустиливості неправомірним діям та непримирності з ними, упевненості у відсутності переслідування дорослих за викриття будь-яких неправомірних дій. Кожен школяр має знати, що таке корупція і, що корупціонер це людина із заплямованою репутацією на все життя, яка не може займати жодної з посад в державному управлінні, обиратись та бути обраним до місцевих рад та до Верховної Ради України, бути суддею, адвокатом, поліцейським та ін.

Реформа в освіті має передбачити проведення не тільки програмних олімпіад, але й творчих конкурсів на різні теми, що стосуються розвитку міста або села де проживають школярі, учні та студенти; реорганізації або поліпшення умов в їхньому навчальному закладі; збереження культурної спадщини та інші. Це дасть можливість виявити найбільш соціально активну молодь та залучити її до громадських організацій школи, коледжу, вищого навчального закладу, місцевої громади, тощо.

Вищі навчальні заклади України, які готують спеціалістів для державної служби повинні розробити свої програми навчання таким чином, щоб кожен студент щотижня мав години практичного навчання в державних структурах, що дасть можливість поєднувати теорію з практикою, та привнести нові ідеї з практики в теорію і навпаки.

Важливим акцентом для студентів є виховання в них якостей етичного лідера, тому, що лідер-керівник буде завжди під пильними поглядами своїх підлеглих та прикладом для наслідування. Лідер має володіти різними компетенціями та цінностями, що сповідаються в будь-якому професійному та управлінському просторі, бути прикладом для інших та працювати з дотриманням всіх етичних норм.

Україна сьогодні гостро потребує етичного лідерства в як в політиці, так і в публічному та державному управлінні. Задля запобігання проявів корупції в державному управлінні, посадові особи повинні мати можливість оволодіння різними компетенціями, постійно навчаючись підвищуючи свій професійний рівень для можливості переміщення в інші державні інституції, що знизить ризик створення або підтримки існуючих корупційних схем та унеможливить функціонування корупційних мереж.

Ефективною та дієвою складовою соціальних ліфтів в державному управлінні є запровадження та функціонування Інституту доброчесності та репутації.

Доброчесність державних службовців, представників влади, суддів, правоохоронців має бути обов’язковою умовою переміщення соціальними ліфтами в управлінській діяльності.

Закон України «Про державну службу» ст. 4 визначає принципи державної служби, п. 5 цієї статті говорить, що «доброчесність це спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів та відмова державного службовця від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень [7], тобто закон в трактуванні терміну «доброчесність» передбачає свідому протидію корупції чиновником.

В Україні змінами до Конституції України від 2016 року, та Законом України «Про судоустрій та статус суддів» від 2016 року передбачено подання суддями декларації доброчесності, також діє Єдиний реєстр декларацій та Інститут викривачів [8, 9].

На жаль українські реалії показують, що державні службовці та судді не завжди дотримуються чинного законодавства та є учасниками скандалів пов'язаних з корупцією та недостовірною або відсутньою інформацією в деклараціях.

Дієвим кроком в протидії корупції має бути запровадження «реєстру недобросовісних посадових осіб» та прийняття нормативного акту, згідно якого чиновник, який є в списках цього реєстру не має права займати будь-які посади в державному управлінні, та балотуватись на виборах в президенти, до Верховної Ради та до місцевих рад.

Інститут доброчесності має передбачати контроль та навчання як державних управлінців, так і вести просвітницьку роботу громадянського суспільства про невідворотність покарання за вчинення протиправних корупційних дій.

Висновки. Головним суб'єктом держави є людина, саме людина відіграє значущу роль в управлінні державою. Успішне державне управління можливе за умови присутності в ньому високоосвічених, компетентних, чесних, патріотично-налаштованих професіоналів.

Ще однією важливою умовою успішності держави є функціонування соціальних ліфтів в державному управлінні.

В Україні відсутнє системне управління – закони, норми та процедури прописані так, що трактуються різними посадовцями та юристами по різному; відсутня безпека управління – коли до керування допускаються особи, які не мають компетентностей, якості керівника, освіти та досвіду; існує проблема легітимності посадовців, тобто відсутня інформація чи може особа, що претендує на керівну посаду, керувати.

Наявність таких негативних явищ в Україні призводить до підвищення рівня корупції.

Подолати або нівелювати такі негативні явища можна за допомогою впровадження та забезпечення функціонування соціальних ліфтів, які мають бути частиною системи державного та публічного управління.

Соціальні ліфти є механізмом з ефективного відбору та становлення висококваліфікованих керівників та спеціалістів до інститутів державної влади.

Всі соціальні ліфти починаються з освіти, освітня галузь забезпечує переміщення індивіда в соціумі, сприяє підвищенню його професійної кваліфікації та кар'єрному зростанню, виховує патріотично налаштованих громадян.

Соціальні ліфти сприяють становленню людини як громадянина та сприяють його соціалізації в суспільстві та впевненості в майбутньому.

Соціальні ліфти є тим чинником, що забезпечує ефективну протидію функціонування корупційних мереж в державному управлінні.

Держава та суспільство використовуючи владні та соціальні інституції за активної участі громадян має визначити як першочергове завдання становлення соціальних ліфтів, приймаючи відповідні норми на законодавчому рівні.

Вважаємо, що впровадження системи соціальних ліфтів в Україні як системи сприятиме якісним змінам в державі, а саме:

- зниженню або знищенню корупції;
- докорінній зміні системи державного управління та місцевого самоврядування;
- ефективному розвитку економіки;
- підвищенню рівня проживання народу;
- консолідації суспільства;
- становленню гармонійного та відповідального громадянина;
- становленню правової держави;
- утвердженню демократії.

Література:

1. Гідденс Е. Соціологія : Видання / пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник : за ред. О. Іващенко. Київ : Основи, 1999. 726 с. URL : <http://politics.ellib.org.ua/pages-11675.html> (дата звернення: 12.02.2023).
2. Коваліско Н. В., Сенюра О.В. Специфіка й механізм функціонування соціальних ліфтів у сучасному суспільстві. Науково – практичний журнал «Актуальні проблеми філософії.» 2015. № 6. с. 79-82. URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/aprfc_2015_6_21.pdf (дата звернення 10.02.2023).
3. Лікарчук Н. В. Фаворитизм як прояв корупції та управлінської некомпетентності. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.* 2019. № 1(11). С. 17–22. URL : <https://publicadministration-knu.org/index.php/journal/article/download/17/14> (дата звернення 21.01.2023)
4. Лікарчук Н. В. Акмеологія як засіб самореалізації та формування особистості державного службовця. *Журнал «Наукові інновації та передові технології».* 2022. № 8(10) С. 350–354. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/download/2215/2216/2223> (дата звернення 15.01.2023)
5. Маленко Б. С. Проблеми забезпечення національної безпеки в сучасних умовах. *Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього* : матеріали міжнародної наук.- практ. конф., 7–8 червня 2022 р. Київ : ННІ ПУДС, 2016. С. 215–217

6. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество. Социальная мобильность, ее формы и флуктуации. Москва : Политиздат, 1992. С. 292. URL: <https://sociology.knu.ua/sites/default/files/library/elclosed/sorokin.pdf> (дата звернення 28.12.22).
7. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. №4. Ст. 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення 09.02.2023).
8. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення 12.02.2023).
9. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02 червня 2016 р. № 1402-VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення 08.02.23).
10. Индекс сприйняття корупції – 2022. Transparency International Ukraine. URL : <https://cpi.ti-ukraine.org/> (дата звернення 21.01.2023).

References:

1. Giddens A. (1999) Sotsiologiya [Sociology] (V. Shovkun, A. Oliynyk, Trans). O. Ivashchenko (Ed.). Kyiv: Osnovy. Retrieved from <http://politics.ellib.org.ua/pages-11675.html> [in Ukrainian].
2. Kovalisco N. V & Senyura O. V. (2015). Spetsyfika y mekhanizm funktsionuvannya sotsial'nykh liftiv u suchasnomu suspil'stvi [Specificity and functioning mechanism of social elevators in modern society]. *Naukovo praktychnyy zhurnal Aktual'ni problemy filosofiyi – The scientific and practical magazine Actual problems of philosophy*, 6, 79–82, Retrieved from http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21C OM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/aprfc_2015_6_21.pdf [in Ukrainian].
3. Likarchuk N. (2019). Favorytyzm yak proyav koruptsiyi ta upravlins'koyi nekompetentnosti [Favoritism as a manifestation of corruption and managerial incompetence]. *Visnyk Kyivsk'oho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv National University*, 1(11), 17–22, Retrieved from <https://publicadministration-knu.org/index.php/journal/article/download/17/14> [in Ukrainian].
4. Likarchuk N. V. (2022) Akmeologiya yak zasib samorealizatsii ta formuvannya osobystosti derzhavnoho sluzhbovtstva [Acmeology as a means of self-realization and personality formation of a civil servant]. *Naukovi innovatsiyi ta peredovi tekhnologiyi – Scientific innovations and advanced technologies*, 8(10), 350–354, Retrieved from <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/download/2215/2216/2223> [in Ukrainian].
5. Malenko B. (2022) Problemy zabezpechennya natsional'noyi bezpeky v suchasnykh umovakh. Hlobalizatsiyini vyklyky: uryaduvannya maybutn'oho [Problems of ensuring national security in modern conditions. Globalization challenges: governance of the future] *Materialy mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi – Proceedings of the International scientific and practical Conference*. (pp. 215–217). Kyiv. [in Ukrainian].
6. Sorokin P. A. (1992) Chelovek. Tsivilizatsiya. Obschestvo. Sotsial'naya mobil'nost' yeye formy i fluktuatsii. [Human. Civilization. Society. Social mobility its forms and fluctuations]. Moscow: Politizdat, Retrieved from <https://sociology.knu.ua/sites/default/files/library/elclosed/sorokin.pdf> [in Russian].
7. Zakon Ukrainy Pro derzhavnu sluzhbu: pryiniaty 10 hru. 2015 roku № 889-VIII [Law of Ukraine on civil service from December 10 2015 № 889-VIII]. (2016). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny – Verkhovna Rada information*, 4, p. 43, Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> [in Ukrainian].
8. Zakon Ukrainy Pro zapobihannya koruptsiyi: pryiniaty 14 zho. 2014 roku № 1700-VIII [Law of Ukraine on prevention of corruption from October 14 2014 № 1700-VIII]. (2014) *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny – Verkhovna Rada information*, 49, p. 2053, Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> [in Ukrainian].
9. Zakon Ukrainy Pro sudoustriy i status suddiv: pryiniaty 02 che. 2016 roku № 1402-VIII/ [Law of Ukraine on the judicial system and the status of judges from June 2 2016 № 1402-VIII]. (2016) *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny – Verkhovna Rada information*, 31, p. 545, Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення 08.02.23) [in Ukrainian].
10. Transparency International Ukraine [Индекс сприйняття корупції]. Retrieved from <https://cpi.ti-ukraine.org/>